



*Avrupa Türk Demokratlar Birliđi (Union of European  
Turkish Democrats- UETD) 26 Aralık 2010 tarihinde Köln’de  
ALMANYA’YA GÖÇÜN 50. YILI MÜNASEBETİYLE  
“Almanya’da Müslümanlar ve Uyum Uluslararası  
Sempozyumu”*

*Mustafa Gencer\**

Yaklaşık 20 civarında sosyoloji, ilahiyat, tarih, eğitim ve dil bilimi alanındaki akademisyenler ile Almanyada Sivil Toplum Örgütlerinin önde gelen temsilcileri, gazeteciler sundukları özgün bildirimleriyle Müslümanların Almanya’daki uyum, tanınma, katılma, dil, din, siyaset, kültür ve sair alanlardaki sorunları ve durumları hakkında ufuk turu yaptı. Türk toplumunun yoğun ilgisi nedeniyle önceden kayıtlanamak suretiyle gelebilen 100-150 kişilik dinleyici grubu, tüm gün bütün konuşmaları dikkatle takip etmişlerdir. Konuşmacı ve katılımcılar verilen aralarda sohbet etme ve tanışma imkanı da bulmuşlardır.

Sempozyuma sunulan bildirimlerin ana fikri sempozyum hasılasının daha geniş kesimlere ulaştırılması açısından önem taşımaktadır. Kuşkusuz burada bütün görüş ve tezlerin aktarılması mümkün değildir. Bu kısa değerlendirme ile sunulan bildirimlerin özü aktarılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca bildirimlerin tam metinlerinin kısa sürede basılması düşünülmektedir.

**İslami Temsil ve Uyum** başlıklı ilk oturumda Almanya Müslümanları Merkez Konseyi Başkanı Aiman Mazyek, Müslümanlara dönük önyargıların arttığını ve 1949 tarihli Alman Anayasası’nın din özgürlüğü ile ilgili maddelerinin müslümanlar aleyhine kısıtlanması gerektiğini düşünen Almanların oranının batıda %65, doğuda ise %75 olduğunu ifade etti. 2009 yılında Türkiye’ye göç eden 40 bin Türk’ün 18 bininin tam entegre olmuş akademisyenlerden olduğunu belirterek durumun iyiye doğru gitmediğine işaret etti.

T.C. Din İşleri Müşaviri Prof. Dr. Ali Dere ise görevlerinin Almanya’da anlatılabilir ve anlaşılabilir bir islam algısını güçlendirmek ve dinsel çoğulculuk içinde yaşamak olduğunu belirterek, bu süreçte İslamın kendi kurumları açısından neler yapılması gerektiği konusuna

---

\* Prof. Dr., Abant İzzet baysal Üniversitesi - Bolu

değindi. İlk oturumun üçüncü konuşmacısı İslam Toplumu Milli Görüş (IGMG) Genel Sekreteri Ođuz Üçüncü, İslamın Almanya'da temsili konusunda 1960 ile 1982 arasının Diyanet İşleri açısından „boşluk“ dönemi olduğunu ifade etti. Dini altyapı göçle birlikte devletce ele alınmamış ve uzun süre işlenmemiştir. Türkler Almanya'da din örgütlenmesi konusunda „sivil olmak“ tecrübesini yaşadılar. Almanyada asıl sıkıntı uyumla değil katılımla ilgilidir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 2008 yılında Kölnde „Asimilasyon insanlık suçudur“ demecini verince Almanya'da kıyamet koptu. Sorun kendiliğinden asimile olanla ilgili değil, sorun devlet politikası olarak asimilasyondur. Almanyada doğan nesil, eğitimle birlikte farklı bir katılım talebine girdi. Hem Türk toplumu, hem de Alman toplumu değiştii. Devletlerin din hayatına müdahale etmelerine karşı durulması gerektiğini belirten Üçüncü, Euro-İslam konseplerinin ve Almanya İslam Konferansının bu kategoride değerlendirmesi gerektiğini vurguladı.

İlk oturumda son olarak 1997'de kurulan Hessen İslam Cemaati (IRH) Başkanı Ramazan Kuruyüz, Eyaletler düzeyinde çatı örgütlenmelerinin 1990'larda kurulduğunu ve İslamın resmi din olarak tanınması, islam din dersi vb. konularda taraf olduklarını belirtmiştir.

„Almanya'da Sosyal ve Siyasi Bağlam içinde Müslümanlar“ başlığı altındaki ikinci oturumda ilkin Klagenfurt Üniversitesi'nden Prof. Dr. Erol Yıldız, Almanların daha 1969'da Türklerin karakter özellikleri konusunda araştırma yayını yaptıklarını ve 2009'da da aynı sonuçlara vardıklarını belirtti. Modern toplumlarda kültürel entegrasyonun olmayacağını tespit eden Yıldız, Alman okul sistemin ayrıştırıcı ve dışlayıcı bir sistem olduğunu vurguladı. Almanya son 50 yılda desentegrasyon (Uyumsuzluk) politikası izledi. Ancak Türkler entegre oldular. Migrasyon (Göç) araştırmalarının artık bir endüstri olduğundan hareketle neden Göç Araştırmaları (Migrationsforschung) yapılıyor da, Yerliler Araştırmasının (Einheimischenforschung) yapılmadığını sordu. Artık Transmigrant kavramının doğduğunu, gelenler, gidenler, gelip gelip gidenler vs. çeşitli göç kategorilerinin oluştuğunu belirtti.

Münster ve Çankırı Karatekin Üniversitesi'nden Prof. Dr. Hasan Alacacıoğlu, Almanya'da 150 yıldır uyumun tartışıldığını ve göçmenlerin bir problem olarak algılanmasının gelenek haline geldiğini, bu durumun Avrupalının kültürel tarihinde yattığını belirtti. İkinci olarak Hacettepe Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. M. Murat Erdoğan, Almanyanın göçmenlere güvenlikçi bir yaklaşım sergilediğini „nasıl kontrol altında tutarım“ düşüncesinden hareket etmek gerektiğine işaret etti. Uyum tartışmalarında yeni kavramlar bulmak ve Almanları da işin içine katmak gerektiğini vurguladı. Son 10 yılda Avrupa medyasında 3 binden fazla Türkiye ve Türkler hakkında karikatür toplayan Erdoğan, Avrupalıların millet olarak birbirlerine bakışının da çok dostça olmadığını, bazı milletlerin diğerlerini hiç sevmediğini belirtti. Avrupa'da normalde ultra seküler bir yapı var, ancak islam söz konusu olduğunda hristiyan öğeler gündeme geliyor. Eskiden Türkleri temsil eden 3-5 isim varken, şimdi 400'ün üzerinde temsilci vardır. Geçen yıl Ankara'da düzenlenen göç sempozyumuna katılım bunun kanıtıdır. Sarazin'in kitabının 15 günde 23 Euro fiyatına rağmen bir milyon satmasının ve %90'lara varan destek almasının toplumda bazı sıkışma noktalarının varlığına işaret ettiğini beyan etti. Yapılan ankete göre kendini kişisel olarak entegre sayan Türkler'in oranı %90 iken Sarazinden haberdar olan Türklerin oranı ise %'30u bulmuyor. Türkler o dönemde daha çok Türkiye'deki referandum olayına kilitlenmişlerdi. Sarazin tartışmalarına katılan N. Forutan'a atfen „Alman olmak demek, müslüman olmamak olarak anlaşılıyor“ açıklamasında bulundu. Son olarak Erdoğan Türklerin „kazanılmış avrupalılık“ hakkına sahip olduklarını, insan ve devlet olarak Avrupalı olduğumuzu savundu.

Üçüncü oturum „**Müslüman imajı ve Müslümanların Yaşamı**“ odaklı konulara dair. İlkın Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nden Doç. Dr Mustafa Gencer, Türk müslümanların Almanya'da göç ve uyum deneyimleri hakkındaki konuşmasında 4 milyon müslümanın genel nüfusun %5'ini oluşturduğunu ve her iki müslümandan birinin Alman vatandaşı olduğuna vurgu yaptı. Kötü örneklerin emsal gösterildiği medya ve siyaset dünyasındaki olumsuz imajdan nitelikli göçmen orta sınıfın maddi-manevi olarak olumsuz etkilendiğini, Almanya'nın bu büyük potansiyeli heba ettiğini dile getirdi.

İstanbul Ticaret Üniversite'sinden Doç. Dr. Bekir Berat Özipek “Bir Ayrımcılık Kaynağı Olarak İslamofobi” başlıklı bildirisinde İslamofobinin diğeri ayrımcılık türleri ile akraba ve temelinde Batının yeni „öteki“si olan müslüman kimliğine karşı önyargı olduğunu belirtti. Sofistike ayrımcılığın anavatanı olarak Türkiye'yi gösteren Özipek, başörtülü ve dindar müslümanlara konulan yasaklar Avrupalılara malzeme deposu sunmuştur. AHİM kararlarında da bu böyledir. Avusturya'da göçmenler karşıtı politika üreten partinin adı „Özgürlükler Partisi“dir. Ve yapılanlar insan hakları/kadın hakları adı altına meşrulaştırılmaktadır. İslamofobiyi eski bir hastalığın yeni bir tezahürü olarak gören Özipek, kaynağını teşhis etmeye dönük araştırma yaparken somut adımlar atmanın gerektiğini belirtterek, bu çerçevede kendi önyargı, fobi ve antilerimizle yüzleşmemizin önemine vurgu yaptı. Sözlerini Frankfurt Okulunda Walter Benjamine atfen „Uygarlık Tarihine ilişkin hiçbir belge yoktur ki aynı zamanda barbarlık tarihi için kullanılmasın“ deyişle tamamladı.

Fatih Üniversitesi'nden Prof. Dr. Recep Şentürk, günümüzde homojen toplum yapısının sona erdiğini ve medeniyetlerin iç içe geçmiş durumda olduklarını ve „çok medeniyetli toplum“ konseptinin çağın ve geleceğin fenomeni olduğu tespitini yaparak, uyum konusuna Medeniyetler Arası İttifak ve Çatışma perspektifinden bakmanın yararlı olacağını belirtti. Batı medeniyetinin farklılıkları yönetme (diversity managing) konusunda tecrübesi olmadığını, geçmişteki gibi medeniyet ihracının ve bütün dünyaya tek bir medeniyet dayatma girişimlerinin başarısız olduğuna değindi.

Bir sonraki oturum „**Dini Örgütlenmeler ve Alman Kurumlarıyla İlişkiler**“ konusuna odaklanmıştır. İstanbul'da yeni kurulan Türk Alman Üniversitesi'nin Rektör Yardımcısı Prof. Dr. M. Emin Köktaş Almanların organize ettiği toplantılara katılmanın yanısıra müslümanların da kendi toplantılarını tertip edip başkalarını davet etmeleri gerektiğini düşündüğünü belirterek bildirisini „Entegrasyon“ ve „Tanınma“ konularına odaklı iki kavram üzerine inşa etti. Entegrasyonun modern toplumların bir sorunu olduğunu, konunun sonu olmayan bir süreç olduğunu ve sosyologların alanına girdiğini, tanınma kavramının ise daha çok hukuki bir kavram olduğunu ve resmen muhatap kabul edilmeyi kapsadığını belirtti. Ona göre, her toplum kendi bütünlüğünü sağlamak ister ve çeşitliliği hangi düzeyde tutacağını tartışır. Uyum genel değerler sistemine intibak etmedir. Örnekler hep bireysel düzeyde verilmektedir. Örneğin; yönetmen Fatih Akın, işadamı Vural Öger vs. uyumlu olarak addedilirken işsiz gençler uyumsuz görülmektedir. Halbuki her iki argüman için malzeme bulunabilir. Bu durum sadece göçmen olmakla alakalı da değildir, genelde insan olmakla alakalıdır. Bireysel olarak büyük sorunlar yoktur, grup olarak yaşamaktan yana sorun vardır. Gelecek için yapılması gerekenler zümresinden terminolojinin değişmesinin gerektiğine ve eşit yurttaşlar dilini kullanmanın önemine vurgu yaptı. Geçen süre zarfında Almanlarca tanınmamış olmanın nedeninin yarından fazlasının da Türkler'e ait olduğuna işaret etti.

Osnabrück Üniversitesi'nden Prof. Dr. Bülent Uçar Alman topraklarında farklı dinlerin bir arada yaşamasının her zaman sorun olduğunu belirterek, Alman entellektüellerinin Yahudilerin 19. yüzyılda asimile olmalarından önce entegre olmamalarından şikayetçi olduklarını ancak asimilasyonun da çare olmadığını, 30 yıl savaşlarının sebebinin mezhep farklılıkları olduğuna vurgu yaptı. Uçar, dini cemaatlerden bağımsız resmi tanınmanın yerinde ve kalıcı olmayacağını ve 4 teşkilatın kendi aralarında meseleleri konuşmaları gerektiğini, yaşanan gerçekliğin gözardı edilemeyeceğini ifade ederek, islami cemaatlerin profesyonelleşmek, müstakilleşmek, şeffaflaşmak, demokratikleşmek ve nihayet birlik ve beraberlik içinde olmak zorunda olduklarına vurgu yaptı.

Hessen Eyaleti Yabancılar Meclisleri Birliđi'nden Dr. Hüseyin Kurt, Türkler'in organize olduğunu, ortak özelliklerinin ise bireysel sahada dini hizmet veren kuruluşlar olduklarını anlatarak, Almanya'da din hizmetlerinin kilisenin tekelinde olduğunu, Türkiye'de ise devletin belirleyici olmasının sistem uyumsuzluğından kaynaklandığını vurguladı. Müslüman dini cemaatlerin Alman Devlet'i tarafından resmi muhatap kabul edilmelerinin de bu sistem uyumsuzluğına takıldığını izah etti.

**„Kimlik ve Uyum“** başlıklı oturumda ilk olarak Marmara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Cemal Yıldız çocukluk ve gençlikte islami kimliğin oluşumu konusunu dil bilimi çerçevesinde ele aldı. Heidegger'in „dil insanın evidir“ sözünden hareketle dilin kimlik oluşumundaki yerini açıkladı. Köln Üniversitesi'nden siyaset bilimci Dr. Yılmaz Bulut da Almanya'da müslüman üniversite gençliği ve kimlik üzerine yaptığı anket sonuçlarının ara değerlendirmesini yaptı. Öğrencilerin yaşam kalitesi, dünya görüşleri, din anlayışı, hayat görüşü, akademik yaşam, bireysel özellikleri, öğrenim tutumları ile kimlik oluşumunun etkileşimi üzerine ana bulguları ortaya koydu.

Sempozyumun son oturumu **„Dini Sahanın Tanınmasında Oluşan Sorunlar“**a dairdi. Selçuk Üniversitesi'nden sosyolog ve Stratejik Düşünce Enstitüsü Başkanı, Prof. Dr. Yasin Aktay farklı kültürlerin önceden de var olduğunu, şimdilerde birçok kültürün aynı coğrafyada yaşamak zorunda olduğunu ve çok kültürlülüğün bugün gündeme gelmesinin daha önce olmayan bir vaka olduğundan kaynaklandığını belirtti. Çok kültürlülük konusuna hayatına adanmış bir araştırmacı olan Charles Taylor'un 2007'de The Guardian'daki makalesinde ilk kez bu fenomenin islamla sınındığını ve kaybettiğini açıkladı.

Erciyes Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Mehmet Öcal da Almanya'daki cami inşaatları bağlamında yaşanan çatışmalara değindi. Son konuşmacı olan Zaman Gazetesi Avrupa Yayın Yönetmeni Mahmut Cebi, son yıllarda Almanya'da terör kelimesinin entegrasyona ilave edildiğini, entegrasyon yerine „birlikte yaşama“ kültürünün oluşturulmasının gereğine, Almanya'da sadece %13'lük bir kesimin Almanca bilmediğine vurgu yaptı. Son olarak Cebi, Türklerin yazılı medyaya olan duyarsızlıklarından şikayet etti.